

UVODNO SLOVO

Hrvatski povjesničar prof. dr. Rudolf Horvat rođen je u Koprivnici 14. ožujka 1873., a umro je u Zagrebu 25. svibnja 1947. godine. Povodom obilježavanja 50. obljetnice njegove smrti, spomenom uredništva, objavljuju se dva njegova naslova iz povijesti grada Koprivnice. O životu i radu Rudolfa Horvata najopsežnije je u više radova pisala dr. Mira Kolar-Dimitrijević, njegov najpotpuniji biobibliograf, stoga bi na ovom mjestu bilo suvišno iznova opširno navoditi sve ono što je znano o Horvatu.* Osnovni podaci govore da je Rudolf Horvat nakon završene pučke škole (u zgradi današnjeg Gradskog poglavarstva na Zrinskom trgu gdje mu je učiteljem bio književnik i komediograf Đuro Ester) u Koprivnici 1883. godine, nastavio školovanje na nižoj realnoj gimnaziji u Zagrebu, franjevačkoj gimnaziji u Varaždinu, da bi ispit zrelosti položio na gornjogradskoj zagrebačkoj gimnaziji 1892. godine. Iste godine upisao je Bogoslovni fakultet Sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu na kojem je odslušao dva semestra, nakon čega prelazi na Mudroslovni (Filozofski) fakultet gdje upisuje kao glavne predmete povijest i zemljopis. Već u to vrijeme počinje marljivo istraživati i skupljati arhivsku građu pa vrlo dobro poznaje kraljevski arhiv, koji se tada nalazio u Banskim dvorima, arhiv Akademije te arhiv Zagrebačkog kaptola i dijecezanski arhiv u nadbiskupskom dvoru. Na taj je način već tada pronalazio i bilježio brojne podatke iz povijesti Koprivnice i Podravine. Uz ovo iskustvo neposrednog dodira s povijesnim izvorima, veliki su utjecaj na njega kao budućeg znanstvenog povjesničara imali i profesori čija je predavanja s pažnjom slušao, a bili su to Vjekoslav Klaić, Natko Nodilo, Tadija Smičiklas, Đuro Arnold, Hinko Hranilović i drugi. Svoj historio-grafski opus započeo je s objavljivanjem seminarskih radnji u Viencu, a kao student treće godine započeo je i s održavanjem javnih predavanja. Punih pola stoljeća kasnije njegov pisani i govorni opus, temeljen upravo na sveukupnom i iscrpnom obrazovanju, najbolje će slikovito biti prikazan impresivnim govorom brojki: objavio je 56 knjiga, nešto više od jedne knjige godišnje, više od 1200 članaka i radova u raznim novinama i stručnim časopisima, što je u prosjeku mjesečno iznosilo dva objavljena naslova te je održao više od 2000 predavanja, gotovo jedno predavanje tjedno diljem Hrvatske. U svom rodnom gradu održao je desetak predavanja, o povijesti Koprivnice i Podravine objavio je nekoliko desetaka radova u povijesnim publikacijama i novinama, od čega i poveći dio u koprivničkom međuratnom tisku. A kada je gradsko poglavarstvo s gradonačelnikom Josipom Vargovićem odlučilo 24. rujna 1909. godine da se s Horvatom sklopi ugovor o pisanju prve knjige o povijesti Koprivnice, za što mu je bio određen honorar od 2000 kruna, nitko u tom trenutku i nije bio pozvanijim od Horvata da napiše povijest Koprivnice. Iako je knjiga izašla tek 1943. godine pod nazivom *Poviest slob. i kr. grada Koprivnice*, Horvat je vjerojatno već i prije imao priređen rukopis za objavljivanje. Stoga je Rudolf Horvat, uz Emilija Laszowskog, koji je na samom početku stoljeća objavio niz povijesnih izvora iz koprivničke povijesti 14. i 15. stoljeća, postao utemeljiteljem koprivničke i podravske historiografije na čijim su osnovama nastajala nova djela iz naše zavičajne povijesti.

Ovdje objavljeni Horvatovi naslovi, nastali u vremenskom razmaku od punih 50 godina, predstavljaju njegov prvi i posljednji rad o Koprivnici, a međusobno se dopunjuju i zaokružuju sliku i način života u Koprivnici s kraja prošlog stoljeća. U to je vrijeme Koprivnica prema ekonomskoj strukturi stanovništva bila pola selo - pola grad s ipak nešto većim udjelom stanovnika koji su živjeli od poljoprivrednih aktivnosti. Upravo prvi naslov govori o seoskoj, a drugi naslov o građanskoj Koprivnici.

Nakon što je 1896. godine odslušao sve propisane kolegije na fakultetu, Horvat se vratio u Koprivnicu, gdje je istovremeno pripremajući završne ispite i obilazivši predgrađa Banovac, Bregi, Brežanec, Dubovec i Miklinovec prikupljao podatke o narodnim običajima na temelju kojih je napisao prvi rad o Koprivnici. Rezultate istraživanja o ženidbenim običajima, trudnim ženama i porodu, smrti, načinima narodnog općenja (štovanja), narodnom praznovjerju i vjerovanjima u vukodlake, more (coprnice), vile, božanstva i prirodne pojave, narodnom liječništvu te igrama i plesovima objavio je iste godine u prvom broju Akademijine edicije *Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena*. Time je ušao među prve skupljače naše etnografske baštine, djelujući slijedećih godina zajedno s Antunom Radićem, koji je u drugom broju spomenutog *Zbornika* objavljivanjem *Osnove za sabiranje i proučavanje građe o narodnom životu* postavio znanstvene osnove terenskog prikupljanja etnografske baštine.

Kada je napisao svoj posljednji rad o Koprivnici, naslovljen *Uspomene iz moje mladosti*, Horvat se nalazio na kraju svog znanstvenog i životnog puta. Naime, kako je sam zapisao u uvodu ovog naslova, odazvao se želji Odbora za osnutak Muzeja grada Koprivnice, osnovanom u mjesecu studenom 1945. godine na čelu s dr. Leanderom Brozovićem, da za prvi broj muzejskoga *Zbornika* (1946.) napiše tekst pod istim naslovom. No ovaj Horvatov prilog nije bio objavljen ni u jednom od osam izašlih brojeva zbornika. Tome je zasigurno bila razlogom druga presuda (prva presuda od 14. kolovoza 1945. Horvata je oslobodila optužbe) donesena na osnovi Odluke o zaštiti nacionalne časti od 8. ožujka 1946. godine kojom su mu oduzeta politička i građanska prava na deset godina kao i pravo na mirovinu, a koja je uz njegovo ime vezala etiketu osuđenog povjesničara čija su djela nepodobna za objavu.

Zahvaljujući dr. Leanderu Brozoviću, koji je pohranio rukopis u arhivi Muzeja grada Koprivnice, gdje se i sačuvao, objavljujemo ga kao vrijedan štiklec o poznavanju građanskog života u Koprivnici s kraja 19. stoljeća.

Prije 60 godina, 14. studenog 1937., na poziv kluba Akademikara, (u čijem su predsjedništvu tada bili apsolvenci Zlata Sivoš i Zvonimir Lipnjak, danas uvaženi Koprivničani) u svom je rodnom gradu održao svoje zadnje predavanje *O povijesti grada Koprivnice* u dvorani Hrvatskog pjevačkog društva *Domoljub*. Tjedan dana prije najavio ga je apsolvencija prava Zvonimir Lipnjak u Podravskim novinama kao vrsnog predavača slijedećim riječima: "Mi građani Koprivnice, moramo biti ponosni, što je iz naše sredine ponikla ličnost kao što je dr. R. Horvat, koji je svojim nesebičnim i požrtvovnim radom na proučavanju narodne povijesti postigao toliko uspjeha i priznanja. On se uvijek, mogu ustvrditi, do posljednjih konsekvencija držao načela, da su pravi ljudi napretka oni koji uzimaju na polaznu točku u svom radu duboko poštovanje prošlosti, držeći se gesla da je povijest najbolja učiteljica života". Mislim da se ovim riječima ni danas, toliko desetljeća kasnije, nema što dodati ni oduzeti kada je u pitanju povijesni opus svojevrzne **Historiae Rudolphianae**, dr. Rudolfa Horvata, Zmaja Koprivničkog, štoviše, jer Horvat je u svom polustoljetnom radu uistinu nastojao svojim brojnim djelima dovesti učiteljicu života u što veći broj hrvatskih kuća, sela i gradova, održavajući na taj način svijest u narodu o vlastitoj povijesti. Njegovim nastojanjem ovo se posebno odnosilo na njegov rodni grad koji mu je bio *najmiliji od svih gradova u Hrvatskoj*, a u kojem mu danas odajemo počast za sva djela kojim ga je zadužio.

* Mira Kolar - Dimitrijević o Horvatu je objavila slijedeće: Predgovor Dr. Rudolf Horvat, povjesničar i političar, reprint izdanja *Poviest slobodnog i kraljevskog grada Koprivnice*, Koprivnica 1991.; predgovor. Povjesničar Rudolf Horvat, reprint izdanja *Slavonija I*, Vinkovci 1992.; predgovor *Političko-kulturna djelatnost Rudolfa Horvata u Slavoniji*, reprint izdanja *Slavonija I i II*, Vinkovci 1994.; uvodno slovo Rudolf Horvat i gospodarska povijest prvotisku *Povijest trgovine, obrta i industrije u Hrvatskoj*, Zagreb 1994.; Povjesničar Rudolf Horvat i koprivnička Podravina, *Podravski zbornik* 1993./94., Koprivnica 1993.; *Kulturno-historijsko društvo "Hrvatski Rodoljub"* Rudolfa Horvata, *Historijski zbornik*, god. XLVII., Zagreb 1994.; Pronađen rukopis Rudolfa Horvata, *Vjesnik*,

19. II. 1994., prilog Danica, Prijedlozi povjesničara Rudolfa Horvata o zamjeni stanovništva između istočnog i zapadnog Srijema 1922. godine., Požeški zbornik "Zlatna dolina" sv. 2, Požega 1996., isto u Historijski zbornik XLIX., Zagreb 1996.; Neobjavljeni članak Rudolfa Horvata o Velikoj Hrvatskoj (reorganizaciji Monarhije iz 1907. ili početka 1908.), Časopis za suvremenu povijest, br. 3, Zagreb 1997.

Dr. Rudolf HORVAT

NARODNI ŽIVOT I OBIČAJI JUŽNIH SLAVENA

KOPRIVNICA (PRETISAK)

ŽENITBENI OBIČAJI

Koprivnička predgradja: Banovac, Bregi, Brežanec, Dubovec i Miklinovec u Hrvatskoj.

Momci se mogu ženiti, kad svrše 17., a djevojke kad stupe u 16. godinu. Ako se momak gdje zagledao u koju djevojku, javi svojim roditeljima, da bi se ženio. Više puta se momak stidi, da to reče roditeljima svojim, pa ga za to oni sami podsjetu na ženidbu, veleći mu, da trebaju težaka u kući. On na to odnove, da će se ženiti, ako mu dadu djevojku, koju on hoće. Poslije obiteljskoga sporazumka prelazi se na prošnju djevojke.

Ova je stvar u rukama žena. Mati momkova, ili njegova rođakinja, ili koja vješta žena ide u kuću odabrane djevojke. Domaći je ne će zapitati, po što je došla, jer to već znadu, nego će zapodjenuti razgovor o svemu i svačemu. Napokon će reći sama ona žena: „Kad me ne ćete pitati, po što sam došla, moram vam to sama reći“. Sada zapita roditelje, bi li htjeli dati svoju kćer za njezinoga štićenika. Pri tom stane hvaliti momka, da je dobar radnik, poslušna čovjek, da ne pije niti se skiće, a ima kraj tih dobrih svojstava još toliko i toliko gotovih novaca, blaga ili zemlje. Djevojčin, otac reče na to ovoj ženi, neka počeka par dana, dok se

